CZU: 341.678:343.344:327.57 **DOI: https://doi.org/10.59295/pasfpi2025.14**

DEFINIREA ȘI ISTORIOGRAFIA TRAFICULUI DE ARME ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL

DEFINING AND HISTORICAL OVERVIEW OF ARMS TRAFFICKING IN INTERNATIONAL LAW

CIOLAC Dmitrii
Doctorand, șef al Secției dezvoltare profesională a personalului Direcției management resurse umane, Inspectoratul General al Poliției de Frontieră a MAI
ORCID: 0009-0009-4802-7580

***Rezumat**. Articolul de față își propune să exploreze procesul complex de definire juridică a traficului de arme și evoluția istoriografică a acestui fenomen în cadrul dreptului internațional. Dificultatea de a stabili o definiție universal acceptată a traficului de arme reprezintă o provocare semnificativă pentru comunitatea internațională, având în vedere impactul destabilizator al acestui fenomen asupra securității globale. În ciuda eforturilor continue de reglementare, absența unei terminologii unitare persistă, generând ambiguități interpretative și dificultăți în aplicarea coerentă a măsurilor de combatere.*

Prin analiza comparativă a surselor lexicografice, tratatelor internaționale și literaturii de specialitate, sunt evidențiate nu doar diferențele conceptuale, ci și convergențele semnificative care au început să contureze o abordare mai uniformă în practica internațională privind combaterea comerțului ilicit cu armament. Acest studiu utilizează o abordare metodologică riguroasă, combinând analiza documentară cu metoda comparativă și cea istoriografică pentru a oferi o perspectivă cuprinzătoare asupra subiectului.

Un aspect central al acestei cercetări este examinarea modului în care diverse instrumente juridice internaționale, precum Protocolul ONU privind fabricarea și traficul ilicit de arme de foc, părți și componente ale acestora și munițiile acestora (Protocolul privind armele de foc), suplimentar la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, și Tratatul privind Comerțul cu Arme (ATT), au încercat să standardizeze definițiile și să stabilească cadre juridice pentru controlul comerțului cu arme. Se analizează, de asemenea, contribuțiile organizațiilor regionale și internaționale relevante în eforturile de a armoniza legislațiile naționale și de a consolida cooperarea transfrontalieră.

Studiul contribuie la delimitarea unui cadru teoretic clar și fundamentat, util pentru cercetarea aprofundată a fenomenului traficului de arme și pentru formularea unor politici publice mai eficiente. Este esențială înțelegerea nuanțată a dinamicii definitorii a traficului de arme pentru a dezvolta strategii comprehensive care să adreseze atât cauzele profunde, cât și manifestările sale concrete. Prin identificarea lacunelor conceptuale și a punctelor de convergență în cadrul normativ internațional, lucrarea oferă o bază solidă pentru viitoarele inițiative legislative și diplomatice. Abordarea pluridisciplinară, care integrează perspective juridice, istorice și de securitate, permite o înțelegere holistică a problematicii și a complexității sale.

Scopul final al acestui rezumat și, implicit, al articolului, este de a sublinia necesitatea unei definiții juridice clare și universal acceptate a traficului de arme, care să faciliteze o mai bună

aplicare a legii la nivel național și internațional, precum și o cooperare judiciară transfrontalieră eficientă. Acest demers este crucial pentru a asigura că eforturile de combatere a traficului ilicit de arme sunt coerente, coordonate și adaptate la provocările în continuă evoluție ale securității internaționale. În contextul actual, marcat de proliferarea conflictelor asimetrice și de extinderea rețelelor de crimă organizată transnațională, o definire riguroasă a traficului de arme devine nu doar o chestiune de rigoare academică, ci o necesitate pragmatică pentru menținerea păcii și securității internaționale.

***Cuvinte-cheie**: trafic de arme, definiție juridică, drept internațional, tratate ONU, evoluție conceptuală*

***Abstract**. This scientific article explores the legal definitions and historical evolution of arms trafficking within the framework of international law. The difficulty in establishing a universally accepted definition of arms trafficking represents a significant challenge for the international community, given the destabilizing impact of this phenomenon on global security. Despite continuous regulatory efforts, the absence of unitary terminology persists, generating interpretive ambiguities and difficulties in the coherent application of countermeasures.*

Through a comparative analysis of lexicographic sources, international treaties, and academic literature, the study highlights not only conceptual differences but also significant convergences that have begun to shape a more uniform approach in international practice regarding the fight against illicit arms trade. This study employs a rigorous methodological approach, combining documentary analysis with comparative and historiographical methods to provide a comprehensive perspective on the subject.

A central aspect of this research is the examination of how various international legal instruments, such as the UN Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition (Firearms Protocol), supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, and the Arms Trade Treaty (ATT), have attempted to standardize definitions and establish legal frameworks for controlling the arms trade. It also analyzes the contributions of relevant regional and international organizations in efforts to harmonize national legislation and strengthen cross-border cooperation.

The study contributes to the delineation of a clear and well-founded theoretical framework, useful for in-depth research into the phenomenon of arms trafficking and for the formulation of more effective public policies. A nuanced understanding of the defining dynamics of arms trafficking is essential for developing comprehensive strategies that address both its root causes and its concrete manifestations. By identifying conceptual gaps and points of convergence within the international normative framework, the paper provides a solid basis for future legislative and diplomatic initiatives. The interdisciplinary approach, integrating legal, historical, and security perspectives, allows for a holistic understanding of the issue and its complexity.

The ultimate goal of this abstract, and implicitly of the article, is to emphasize the necessity of a clear and universally accepted legal definition of arms trafficking, which would facilitate better law enforcement at national and international levels, as well as efficient cross-border judicial cooperation. This endeavor is crucial to ensure that efforts to combat illicit arms trafficking are coherent, coordinated, and adapted to the evolving challenges of international security. In the current context, marked by the proliferation of asymmetric conflicts and the expansion of transnational organized crime networks, a rigorous definition of arms trafficking becomes not only a matter of academic rigor but a pragmatic necessity for maintaining international peace and security.

***Keywords**: arms trafficking, legal definition, international law, UN treaties, conceptual evolution.*

Introducere

Traficul ilicit de arme a devenit, fără îndoială, una dintre cele mai grave amenințări transnaționale la adresa păcii și securității globale în secolul XXI. Acest fenomen complex și multidimensional alimentează conflicte armate, inclusiv războaie civile și conflicte interstatale, susține rețelele de crimă organizată transnațională și contribuie la proliferarea activităților teroriste în diverse regiuni ale lumii. Impactul său devastator se resimte la nivel umanitar, economic și social, destabilizând statele, erodând statul de drept și subminând eforturile de dezvoltare durabilă. În ciuda conștientizării tot mai acute a gravității sale la nivel internațional, definirea unitară a traficului de arme rămâne o provocare majoră în dreptul internațional, o dificultate ce decurge, în mare parte, din fragmentarea normativă și din abordările juridice adesea divergente adoptate de statele suverane.

Absența unei terminologii universale acceptate cu privire la ceea ce constituie exact „trafic de arme" îngreunează în mod semnificativ aplicarea coerentă și eficientă a măsurilor de combatere. Această lipsă de claritate terminologică facilitează ambiguități interpretative care pot fi exploatate de actorii implicați în comerțul ilicit, generând totodată dificultăți substanțiale în cooperarea judiciară internațională. De exemplu, ceea ce poate fi considerat trafic ilicit într-o jurisdicție, poate fi tratat diferit, sau chiar nu incriminat, într-o alta, complicând extrădările, asistența juridică reciprocă și recuperarea activelor. Prin urmare, o înțelegere aprofundată și nuanțată a noțiunii de trafic de arme impune, așadar, o cercetare exhaustivă care să coreleze definițiile existente în dreptul pozitiv internațional cu perspectivele doctrinare dezvoltate în literatura de specialitate și cu sensurile atribuite de sursele lexicografice. O astfel de abordare multidisciplinară este esențială pentru a construi un cadru conceptual robust și coerent.

Obiectivul principal al acestui articol constă în analizarea conceptului de trafic de arme dintr-o perspectivă juridico-istorică. Aceasta implică o investigație aprofundată a modului în care această noțiune a fost definită și redefinită de-a lungul timpului în diverse instrumente juridice internaționale, subliniind evoluția și standardizarea graduală a acesteia în practica internațională. Se urmărește identificarea momentelor cheie și a instrumentelor care au contribuit la cristalizarea unei înțelegeri comune, sau cel puțin a unor puncte de convergență, în cadrul dreptului internațional. În mod particular, sunt discutate documente fundamentale care au marcat etape importante în reglementarea internațională a comerțului cu arme și a traficului ilicit, precum Protocolul ONU privind fabricarea și traficul ilicit de arme de foc, părți și componente ale acestora și munițiile acestora (Protocolul privind armele de foc), suplimentar la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (Palermo, 2001), precum și Tratatul privind Comerțul cu Arme (ATT, 2013). De asemenea, vor fi analizate contribuțiile semnificative ale organizațiilor regionale și internaționale relevante, cum ar fi Uniunea Europeană, Organizația Statelor Americane (OAS) și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), care

au dezvoltat propriile cadre normative și inițiative pentru a combate traficul ilicit de arme în regiunile lor de competență. Aceste eforturi regionale, deși variate în abordare, contribuie la complexitatea, dar și la bogăția, peisajului juridic internațional.

În plus, o atenție deosebită va fi acordată rolului dreptului penal internațional și al mecanismelor de cooperare judiciară transfrontalieră în combaterea acestui flagel. Se va examina modul în care infracțiunile legate de traficul de arme sunt definite în legislațiile naționale și cum aceste definiții se aliniază sau diferă de standardele internaționale. Analiza va include și provocările practice întâmpinate în investigarea și urmărirea penală a cazurilor de trafic de arme, inclusiv dificultățile legate de colectarea probelor, extrădare și confiscarea veniturilor ilicite. O astfel de analiză este crucială pentru a identifica cele mai bune practici și pentru a propune soluții viabile în vederea consolidării răspunsului juridic internațional.

De asemenea, se va explora și dimensiunea politică și socio-economică a traficului de arme, recunoscând că problema nu este pur juridică, ci profund înrădăcinată în dinamica conflictelor, a sărăciei și a guvernanței slabe. Proliferarea armelor de calibru mic și a armamentului ușor, facilitată de traficul ilicit, contribuie la o instabilitate cronică, împiedicând dezvoltarea și exacerbând crizele umanitare. În acest context, definirea juridică nu este doar o formalitate, ci un instrument esențial pentru a permite statelor și organizațiilor internaționale să acționeze decisiv. Un cadru juridic clar și comprehensiv este vital pentru a formula strategii de prevenire, pentru a întări controalele la frontieră, pentru a reglementa lanțurile de aprovizionare cu arme și pentru a demonta rețelele de trafic ilicit. În cele din urmă, acest articol își propune să contribuie la o mai bună înțelegere a fundamentelor juridice ale combaterii traficului de arme, oferind o bază solidă pentru viitoarele cercetări și pentru elaborarea de politici publice eficiente.

Metode și materiale aplicate

Cercetarea se bazează pe o metodologie calitativă, utilizând ca instrument principal analiza documentară. Aceasta a implicat o examinare sistematică și critică a unui corpus vast de texte, inclusiv normative internaționale, tratate multilaterale și bilaterale relevante pentru controlul armelor și combaterea traficului ilicit, rapoarte ale organizațiilor internaționale (precum ONU, INTERPOL, UNODC, UE), surse lexicografice relevante (dicționare de prestigiu în limbile română, franceză și engleză pentru a sesiza nuanțele terminologice și evoluția semantică a conceptului), precum și lucrări științifice de specialitate, monografii, articole din reviste academice recenzate din domeniul dreptului internațional public, dreptului penal internațional și al studiilor de securitate. Această abordare exhaustivă a fost aleasă pentru a asigura o înțelegere profundă și nuanțată a subiectului.

Metoda comparativă a fost utilizată pe scară largă pentru a evidenția diferențele și similaritățile între definițiile oferite de diverse cadre juridice și instituții. Prin compararea definițiilor și reglementărilor din Protocolul ONU privind armele de foc cu

cele din Tratatul privind Comerțul cu Arme, sau cu legislația Uniunii Europene, se pot identifica punctele de convergență care ar putea servi drept bază pentru o armonizare viitoare, precum și divergențele care reprezintă obstacole în calea unei abordări globale coerente. Această metodă a permis, de asemenea, analiza modului în care diferite state interpretează și aplică aceste instrumente, evidențiind cele mai bune practici și provocările persistente.

Analiza istoriografică a fost aplicată pentru a urmări evoluția terminologică și conceptuală a noțiunii de trafic de arme, de la primele reglementări internaționale, adesea fragmentate și limitate în aplicare, până la standardele actuale, care reflectă o conștientizare crescută a dimensiunii transnaționale a fenomenului. Aceasta a inclus studierea evoluției legislative și doctrinare, identificarea momentelor de cotitură în dezvoltarea dreptului internațional în acest domeniu, și analiza influenței evenimentelor istorice și a contextului geopolitic asupra modului în care traficul de arme a fost perceput și reglementat. De exemplu, au fost examinate documente istorice și decizii judiciare care au contribuit la formarea conceptului.

Prin combinarea acestor metode, cercetarea își propune să ofere o bază științifică solidă pentru dezvoltarea ulterioară a dezbaterii academice și pentru formularea unor recomandări normative practice. Acestea ar putea include propuneri pentru armonizarea definițiilor, consolidarea cooperării juridice internaționale și dezvoltarea unor instrumente juridice mai robuste pentru a combate traficul ilicit de arme la nivel global. Se asigură astfel o înțelegere comprehensivă a provocărilor juridice și politice legate de definirea și combaterea traficului de arme, contribuind la elaborarea unor soluții sustenabile.

Definirea juridică și conceptuală a traficului de arme

Conceptul de „trafic de arme" este frecvent utilizat în documente juridice internaționale, analize de securitate și discursuri politice. Importanța sa strategică este incontestabilă, având în vedere impactul profund asupra stabilității regionale și globale. Cu toate acestea, lipsa unei definiții universal recunoscute generează dificultăți semnificative în aplicarea uniformă a normelor internaționale și în identificarea standardelor omogene de prevenire și sancționare a acestui fenomen complex. Această ambiguitate terminologică poate îngreuna eforturile de cooperare transfrontalieră, de urmărire penală și de implementare a măsurilor de control. În majoritatea cazurilor, termenul desemnează comerțul ilegal sau neautorizat cu arme, muniții și echipamente conexe.

În dreptul internațional, una dintre cele mai precise și operaționale definiții este oferită de Protocolul împotriva fabricării și traficului ilicit de arme de foc, părți și componente ale acestora și munițiile acestora (Protocolul privind armele de foc), suplimentar la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptat de Adunarea Generală a ONU în 2001. Acest instrument definește traficul ilicit drept „importul, exportul, achiziționarea, vânzarea, livrarea, deplasarea

sau transferul de arme de foc, piese, componente sau muniții, atunci când aceste activități nu sunt autorizate de statele părți" [5]. Această definiție este crucială deoarece stabilește un cadru juridic clar pentru cooperarea internațională, impunând statelor obligații specifice privind marcarea armelor, păstrarea registrelor de evidență și partajarea informațiilor relevante între statele membre.

În mod complementar, Tratatul privind comerțul cu arme (ATT), adoptat în 2013, deși nu oferă o definiție explicită a traficului, joacă un rol fundamental în reglementarea transferurilor internaționale de arme convenționale și în prevenirea deturnării acestora către piețe ilicite. ATT impune statelor părți obligații clare și extinse în ceea ce privește evaluarea riscurilor asociate cu folosirea armelor exportate în încălcarea drepturilor omului, crime de război, acte de terorism sau de către actori non-statali [6]. Articolul 6 din ATT interzice transferurile de arme convenționale dacă statul exportator are cunoștință că armele ar fi folosite pentru a comite genocid, crime împotriva umanității, încălcări grave ale Convențiilor de la Geneva din 1949, atacuri extinse sau sistematice împotriva populației civile sau crime de război.

Sursele regionale întăresc acest cadru normativ internațional, adaptând principiile generale la specificul contextelor geografice și politice. De exemplu, Documentul OSCE privind armele de calibru mic și armamentul ușor din anul 2000 subliniază importanța prevenirii transferurilor neautorizate și oferă orientări detaliate cu privire la trasabilitate, distrugerea armelor surplus și gestionarea stocurilor [7]. În spațiul european, Poziția Comună a Consiliului Uniunii Europene nr. 2008/944/PESC definește regulile comune care guvernează controlul exporturilor de tehnologie și echipamente militare, impunând un regim strict de control al exporturilor și licențiere [8].

Din punct de vedere doctrinar, literatura de specialitate distinge în mod clar între comerțul legal cu arme și traficul de arme, caracterizat prin lipsa totală de reglementare, clandestinitate și implicarea rețelelor criminale organizate sau a actorilor non-statali. Astfel, Berman (2007) definește traficul de arme ca fiind „circulația ilegală, netransparentă și neautorizată de arme, muniții și tehnologii aferente, cu scopul de a eluda reglementările internaționale" [14]. Similar, Karp (2009) argumentează că „dimensiunea ilicită a traficului este dată nu doar de lipsa autorizației, ci și de intenția de a influența echilibrele de putere într-un mod nedocumentat" [13].

Din perspectivă lingvistică și lexicografică, sensul ilicit și clandestin al termenului „trafic" este confirmat în mod consistent în diverse limbi. Dicționarul explicativ al limbii române definește „traficul" drept „comerț clandestin sau ilicit" [1]. Dicționarele franceze Le Petit Robert [2] și Larousse [3] oferă definiții similare, asociind traficul cu acțiuni imorale sau interzise. Encyclopaedia Britannica menționează: „traficul de arme se referă la comerțul ilegal și mișcarea armelor de foc și muniției, implicând de obicei crima organizată sau zonele de conflict." [4].

Mai recent, organizația Small Arms Survey evidențiază că traficul de arme nu se limitează la transportul fizic, ci include și transferurile prin interpuși, rutele mari-

time sau mecanismele financiare frauduloase care facilitează livrarea de armament către destinatari neautorizați [9]. Potrivit acestora, „nu doar lipsa licenței califică o tranzacție ca ilicită, ci și scopul final al armelor și modul în care acestea ajung să fie utilizate în conflicte sau de către grupuri criminale” [10].

Este important de subliniat că termenul „trafic de arme” a evoluat și sub influența standardelor ONU de după anul 2000, în special odată cu extinderea preocupărilor privind armele de calibru mic și armamentul ușor (SALW), considerate cele mai răspândite și accesibile forme de armament implicate în conflicte armate, revolte și acte de terorism [24].

În concluzie, definiția traficului de arme implică un cumul de caracteristici: lipsa unei autorizații legale sau eludarea regimului de control; caracterul transnațional al acțiunii; scopul de a distribui armament în afara cadrului reglementat; și lipsa trasabilității și imposibilitatea de a controla utilizarea finală a armelor. Prin urmare, pentru a înțelege în mod adecvat acest fenomen, este esențială analiza nu doar a definițiilor juridice, ci și a contextului istoric și politic în care acestea au fost elaborate – aspecte ce vor fi tratate în continuare.

Evoluția conceptului de trafic de arme

Conceptul de trafic de arme nu este o construcție recentă, ci rezultatul unor evoluții istorice, economice și politice care datează din perioada modernă timpurie. Primele forme de transfer ilicit de armament pot fi identificate încă din secolele XVII–XVIII, în contexte în care marile puteri coloniale furnizau arme triburilor locale sau facțiunilor aflate în conflict, cu scopul de a destabiliza regiunile și de a-și asigura influența.

În secolul al XIX-lea, odată cu expansiunea comerțului maritim și a interdependențelor economice globale, a crescut semnificativ și volumul circulației armelor. Dezvoltarea tehnologică a dus la apariția producției industriale de armament, facilitând comercializarea acestuia pe scară largă. Istoricul Brian DeLay evidențiază, în acest sens, că „traficul de arme a fost utilizat de puterile dominante ca un instrument strategic de influență, mascând interese economice și geopolitice sub forma ajutoarelor militare” [11].

În prima jumătate a secolului XX, cele două războaie mondiale au demonstrat necesitatea unui control riguros al comerțului cu arme. Deși în timpul conflictelor controlul armelor era subordonat imperativelor militare, perioada interbelică și postbelică a evidențiat riscurile proliferării necontrolate. Societatea Națiunilor a încercat adoptarea unor convenții privind comerțul cu armament, dar fără succes concret, din cauza lipsei unui mecanism coercitiv.

După 1945, Războiul Rece a introdus o nouă dimensiune în analiza traficului de arme: dimensiunea ideologică. Furnizarea de armament către state aliate ideologic sau către mișcări insurgente a devenit o practică obișnuită. Studiile efectuate de UNIDIR arată că „în perioada 1950–1989, majoritatea conflictelor regionale au

fost alimentate prin rute ilicite de armament, cu sprijin direct sau indirect al marilor puteri" [14].

Odată cu încheierea Războiului Rece, comunitatea internațională a început să conștientizeze gravitatea traficului de arme, în special în forma sa contemporană – cea a proliferării necontrolate a armelor de calibru mic (SALW). Începând cu anii 1990, apar multiple rapoarte și inițiative internaționale. Potrivit Small Arms Survey, „armele ușoare sunt responsabile de peste 90% dintre victimele conflictelor armate moderne, iar traseele de furnizare sunt aproape imposibil de monitorizat fără cooperare internațională" [9].

În anul 2001, ONU adoptă Protocolul împotriva traficului ilicit de arme de foc, iar în 2013 este adoptat Tratatul privind comerțul cu arme, marcând o etapă istorică în reglementarea traficului internațional. Istoricii și experții în securitate consideră aceste documente drept puncte de cotitură în efortul global de a defini și controla comerțul neautorizat cu armament.

În literatura contemporană, accentul s-a mutat de la analiza clasică a traficului în termeni militari, către dimensiuni noi: conexiunea cu terorismul, influența asupra migrației forțate, efectele asupra dezvoltării durabile și legătura cu criminalitatea organizată. Astfel, Vines (2005) subliniază că „regiunile afectate de conflicte sunt într-o relație de interdependență cu rețelele de trafic de arme, care le alimentează instabilitatea și împiedică reconstrucția post-conflict" [15].

În concluzie, istoria traficului de arme este inseparabil legată de evoluțiile politice și de conflict ale secolelor XIX–XXI. Traficul de arme a evoluat dintr-un fenomen tolerat spre o amenințare recunoscută formal și combătută internațional. Evoluția istoriografică demonstrează că definirea acestui concept a fost modelată de transformările globale ale securității.

Cadrul comparativ al reglementărilor internaționale

Reglementarea traficului de arme la nivel internațional este marcată de o diversitate remarcabilă de abordări, care reflectă, pe de o parte, interesele geopolitice adesea divergente ale statelor și, pe de altă parte, nivelurile diferite de capacitate legislativă și instituțională de la o țară la alta. Această complexitate normativă face ca peisajul juridic internațional să fie fragmentat, dar totuși unificat de obiective comune privind securitatea și stabilitatea. Principalele instrumente juridice de referință care încearcă să gestioneze și să combată traficul ilicit de arme includ Tratatul privind Comerțul cu Arme (ATT), Protocolul ONU împotriva fabricării și traficului ilicit de arme de foc, părți și componente ale acestora și munițiile acestora (Protocolul privind armele de foc), precum și documentele specifice adoptate de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și de Uniunea Europeană privind armele de calibru mic și controlul exporturilor. Fiecare dintre aceste instrumente aduce o contribuție distinctă, dar interconectată, la edificarea unui cadru global de reglementare.

Tratatul privind Comerțul cu Arme (ATT, 2013) reprezintă un pas revoluționar în dreptul internațional, fiind primul instrument juridic internațional cu caracter obligatoriu care stabilește standarde comune pentru transferurile internaționale de arme convenționale. Obiectivul său principal este de a contribui la pacea și securitatea internațională și regională, de a reduce suferința umană și de a promova cooperarea, transparența și acțiunea responsabilă a statelor în comerțul cu arme convenționale. Tratatul stabilește obligații pentru statele părți în ceea ce privește controlul exporturilor, importurilor, tranzitului, transbordării și intermedierii de arme convenționale. Un element central al ATT este cerința ca statele exportatoare să efectueze o evaluare obiectivă și non-discriminatorie a riscurilor înainte de a autoriza un transfer de arme. Această evaluare trebuie să ia în considerare dacă armele ar putea fi folosite pentru a comite sau facilita încălcări grave ale dreptului internațional umanitar, ale dreptului internațional al drepturilor omului, acte de terorism sau de către actori non-statali implicați în activități criminale. Deși ATT nu oferă o definiție expresă a traficului ilicit, prin impunerea acestor controale stricte asupra transferurilor legale, tratatul contribuie indirect, dar semnificativ, la standardizarea internațională a practicilor de control și la prevenirea deturnării sau utilizării abuzive a armelor care ar putea ajunge pe piața neagră. El acționează ca un scut preventiv, reducând disponibilitatea armelor pentru traficul ilicit, prin responsabilizarea statelor exportatoare. Statele părți la ATT sunt, de asemenea, încurajate să își dezvolte sisteme naționale de control, să coopereze în schimbul de informații și să raporteze anual cu privire la importurile și exporturile lor de arme. Această transparență este esențială pentru a reduce spațiul de operare al traficanților.

Protocolul ONU împotriva fabricării și traficului ilicit de arme de foc, părți și componente ale acestora și munițiilor acestora (2001) aduce o completare esențială cadrului juridic internațional, fiind, așa cum am menționat anterior, primul instrument global cu caracter obligatoriu care definește explicit traficul ilicit. Această definiție clară a permis statelor să își adapteze legislațiile interne și să incrimineze activitățile ilicite legate de arme de foc. Protocolul impune măsuri cruciale de trasabilitate, cum ar fi marcarea armelor de foc la momentul fabricării și importului, pentru a facilita identificarea și urmărirea acestora. De asemenea, obligă statele să mențină registre precise pentru a asigura trasabilitatea armelor de foc și să coopereze în schimbul de informații pentru a combate rețelele de trafic. O altă componentă vitală este cooperarea juridică internațională, care include extrădarea infractorilor, asistența juridică reciprocă și investigațiile comune. Protocolul recunoaște că traficul de arme de foc este adesea legat de crima organizată transnațională și, prin urmare, solicită statelor să adopte măsuri legislative pentru a incrimina activitățile conexe. Spre deosebire de ATT, care se concentrează pe controlul transferurilor legale, Protocolul ONU se axează direct pe combaterea aspectelor ilicite ale comerțului cu arme de foc, oferind un cadru solid pentru aplicarea legii.

Uniunea Europeană a dezvoltat un regim propriu, strict și comprehensiv, de control al exporturilor de armament prin Poziția Comună 2008/944/PESC a Con-

siliului din 8 decembrie 2008. Acest document stabilește opt criterii obligatorii pe care statele membre UE trebuie să le aplice în luarea deciziilor privind autorizațiile de export de echipamente militare. Aceste criterii includ respectarea angajamentelor internaționale ale statului exportator, situația drepturilor omului în țara de destinație finală, riscurile de instabilitate regională, prevenirea reexportului ilegal sau a deturnării armelor, precum și respectarea dreptului internațional umanitar. Poziția Comună urmărește să asigure o convergență a politicilor de export ale statelor membre, reducând riscul ca armament vândut legal de un stat membru să fie ulterior deturnat sau să ajungă în mâinile unor actori nedoriți, alimentând astfel traficul ilicit. De asemenea, UE a implementat o serie de reglementări suplimentare și inițiative de cooperare în spațiul Schengen și în regiunile învecinate pentru a combate traficul ilicit de arme de foc, inclusiv prin consolidarea capacităților autorităților de aplicare a legii și prin schimbul de bune practici. Legislația UE în materie de arme de foc (cum ar fi Directiva 91/477/CEE, modificată) are scopul de a preveni deturnarea armelor legale către piața neagră prin reglementarea riguroasă a achiziției și deținerii de arme de foc civile, contribuind la reducerea surselor pentru traficul ilicit.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), prin Documentul privind armele de calibru mic și armamentul ușor din 2000, precum și prin alte decizii ulterioare, a promovat un set de angajamente voluntare pentru statele participante în vederea reducerii amenințării reprezentate de SALW. OSCE a recunoscut că traficul ilicit de SALW reprezintă o sursă majoră de instabilitate și violență în spațiul său de acțiune. Documentul subliniază importanța transparenței în transferurile de arme, colectarea și distrugerea stocurilor excedentare, precum și îmbunătățirea securității depozitelor de armament pentru a preveni furturile. De asemenea, încurajează cooperarea regională intensificată, schimbul de informații, asistența tehnică și consolidarea capacităților statelor participante în combaterea traficului. Aceste inițiative ale OSCE, deși nu sunt instrumente juridice obligatorii în sensul unui tratat, au o greutate politică considerabilă și au stimulat adoptarea unor măsuri concrete la nivel național și regional, contribuind la o mai bună gestionare a stocurilor și la reducerea fluxurilor ilicite.

Analiza comparativă a acestor instrumente arată că, deși multe dintre ele împărtășesc obiective comune – precum reducerea violenței armate, prevenirea proliferării necontrolate și întărirea securității – gradul de aplicabilitate și eficiență variază considerabil între state. Această variabilitate se datorează mai multor factori. În timp ce unele țări, în special cele cu economii dezvoltate și sisteme juridice robuste, dispun de mecanisme avansate de control al exporturilor, baze de date integrate, forțe de aplicare a legii bine echipate și expertiză tehnică, altele se confruntă cu provocări serioase în ceea ce privește capacitatea instituțională. Aceste provocări includ lipsa resurselor financiare și umane, corupția, legislația învechită sau incompletă, și deficiențe în gestionarea frontierelor. Mai mult, voința politică de a implementa pe deplin aceste reglementări poate fi diferită de la un stat la altul, mai ales atunci când

interesele economice sau geopolitice pe termen scurt par să contrazică angajamentele pe termen lung de control al armelor.

Un alt factor major care influențează eficiența este existența unor zone de conflict intern sau regional, unde controlul guvernamental este slab sau inexistent. În aceste regiuni, traficul de arme prosperă, alimentând violența și instabilitatea și subminând eforturile de pace și reconstrucție. De exemplu, în statele afectate de conflicte civile prelungite sau în statele fragile, controlul asupra stocurilor de armament este adesea precar, iar armele pot fi ușor deturnate către piața neagră. În plus, rutele de trafic se adaptează constant la eforturile de aplicare a legii, exploatând lacunele din legislație sau din cooperarea transfrontalieră. Această dinamică subliniază că armonizarea reglementărilor și întărirea cooperării internaționale rămân condiții esențiale și continue pentru reducerea semnificativă a traficului de arme la nivel global. Aceasta implică nu doar adoptarea de noi instrumente juridice, ci și consolidarea capacităților statelor de a le implementa, schimbul de informații și bune practici, precum și o abordare integrată care să includă aspecte de dezvoltare, guvernanță și securitate.

Rolul societății civile și al organizațiilor non-guvernamentale (ONG-uri) este, de asemenea, crucial în acest cadru comparativ. Organizații precum Amnesty International, Oxfam sau IANSA (International Action Network on Small Arms) au jucat un rol esențial în creșterea gradului de conștientizare publică, în monitorizarea implementării tratatelor și în pledarea pentru o reglementare mai strictă a comerțului cu arme. Ele oferă date valoroase, efectuează cercetări independente și exercită presiune asupra guvernelor pentru a respecta angajamentele internaționale.

Provocările viitoare includ adaptarea la noile tehnologii (cum ar fi printarea 3D a armelor sau utilizarea criptomonedelor pentru finanțarea traficului), combaterea traficului online și a utilizării dark web-ului, precum și gestionarea surplusurilor de armament rămase din conflictele vechi. Necesitatea unui răspuns multidimensional care să combine instrumente juridice, măsuri de aplicare a legii, inițiative de dezvoltare și educație este mai stringentă ca niciodată.

În concluzie menționaăm că, traficul de arme reprezintă o problemă juridică, politică și de securitate deosebit de complexă, cu ramificații globale și regionale care afectează profund stabilitatea statelor și bunăstarea umană. Definirea sa corectă și standardizată este indispensabilă pentru elaborarea unor răspunsuri eficiente și coerente, atât în plan național, cât și internațional. Fără o înțelegere comună a ceea ce constituie „trafic ilicit", eforturile de combatere rămân fragmentate și ineficiente.

Analiza realizată pe parcursul acestui articol relevă faptul că, deși nu există o definiție unică și universal valabilă care să fie acceptată de absolut toate statele și în toate contextele, există convergențe importante și o tendință clară de standardizare între principalele cadre normative internaționale. Protocolul ONU împotriva traficului ilicit de arme de foc, prin definirea sa explicită, Tratatul privind Comerțul cu Arme, prin reglementarea transferurilor legale și prevenirea deturnării, și reglementările regionale, cum ar fi Poziția Comună a UE sau Documentul OSCE privind

SALW, toate contribuie la conturarea unei înțelegeri comune a caracterului ilicit al acestui comerț. Aceste instrumente, deși cu sfere de aplicare și forță juridică diferite, converg spre un consens privind necesitatea controlului, trasabilității și cooperării pentru a combate comerțul neautorizat cu armament.

Evoluția istorică a conceptului de trafic de arme reflectă dinamica complexă a conflictelor internaționale și o preocupare crescândă, dar lentă, a comunității globale pentru combaterea criminalității transnaționale. De la un instrument strategic tolerat în era colonială și a Războiului Rece, traficul de arme a devenit o amenințare recunoscută formal, cu consecințe devastatoare asupra păcii, securității și dezvoltării. Conștientizarea rolului armelor de calibru mic și al armamentului ușor în conflictele moderne a adus un nou impuls eforturilor de reglementare, subliniind urgența unei acțiuni coordonate.

Documentele fundamentale precum Protocolul ONU, Tratatul privind Comerțul cu Arme sau reglementările OSCE și ale Uniunii Europene oferă o bază solidă pentru înțelegerea și gestionarea acestui fenomen. Ele au creat un cadru normativ care permite statelor să își adapteze legislațiile, să-și îmbunătățească controalele la frontieră și să coopereze în investigarea și urmărirea penală a rețelelor de traficanți. Cu toate acestea, succesul deplin în combaterea traficului de arme depinde nu doar de existența acestor instrumente juridice, ci și de o serie de factori critici: voința politică fermă a statelor de a implementa integral angajamentele asumate, consolidarea continuă a cooperării internaționale prin schimb de informații și asistență juridică reciprocă, și întărirea capacităților instituționale ale statelor, în special ale celor aflate în regiuni vulnerabile sau post-conflict.

În contextul actual, traficul de arme reprezintă o problemă juridică, politică și de securitate deosebit de complexă, cu ramificații globale și regionale care afectează profund stabilitatea statelor și bunăstarea umană. Definirea sa corectă și standardizată este indispensabilă pentru elaborarea unor răspunsuri eficiente și coerente, atât în plan național, cât și internațional. Fără o înțelegere comună a ceea ce constituie „trafic ilicit", eforturile de combatere rămân fragmentate și ineficiente.

Analiza realizată pe parcursul acestui articol relevă faptul că, deși nu există o definiție unică și universal valabilă care să fie acceptată de absolut toate statele și în toate contextele, există convergențe importante și o tendență clară de standardizare între principalele cadre normative internaționale. Protocolul ONU împotriva traficului ilicit de arme de foc [5], prin definirea sa explicită, Tratatul privind Comerțul cu Arme [6], prin reglementarea transferurilor legale și prevenirea deturnării, și reglementările regionale, cum ar fi Poziția Comună a UE [8] sau Documentul OSCE privind SALW [7], toate contribuie la conturarea unei înțelegeri comune a caracterului ilicit al acestui comerț. Aceste instrumente, deși cu sfere de aplicare și forță juridică diferite, converg spre un consens privind necesitatea controlului, trasabilității și cooperării pentru a combate comerțul neautorizat cu armament.

Evoluția istorică a conceptului de trafic de arme reflectă dinamica complexă a conflictelor internaționale și o preocupare crescândă, dar lentă, a comunității globale

pentru combaterea criminalității transnaționale. De la un instrument strategic tolerat în era colonială și a Războiului Rece, traficul de arme a devenit o amenințare recunoscută formal, cu consecințe devastatoare asupra păcii, securității și dezvoltării. Conștientizarea rolului armelor de calibru mic și al armamentului ușor în conflictele moderne a adus un nou impuls eforturilor de reglementare, subliniind urgența unei acțiuni coordonate.

Documentele fundamentale precum Protocolul ONU [5], Tratatul privind Comerțul cu Arme [6] sau reglementările OSCE [7] și ale Uniunii Europene [8] oferă o bază solidă pentru înțelegerea și gestionarea acestui fenomen. Ele au creat un cadru normativ care permite statelor să își adapteze legislațiile, să-și îmbunătățească controalele la frontieră și să coopereze în investigarea și urmărirea penală a rețelelor de traficanți. Cu toate acestea, succesul deplin în combaterea traficului de arme depinde nu doar de existența acestor instrumente juridice, ci și de o serie de factori critici: voința politică fermă a statelor de a implementa integral angajamentele asumate, consolidarea continuă a cooperării internaționale prin schimb de informații și asistență juridică reciprocă, și întărirea capacităților instituționale ale statelor, în special ale celor aflate în regiuni vulnerabile sau post-conflict.

În contextul actual, marcat de proliferarea conflictelor asimetrice, de ascensiunea actorilor non-statali și de inovațiile tehnologice care pot facilita traficul, este imperativ ca eforturile de armonizare a reglementărilor să continue. Acestea trebuie să fie însoțite de investiții în consolidarea capacităților naționale de aplicare a legii, de combaterea corupției și de promovarea transparenței în comerțul cu arme. Doar o abordare cuprinzătoare, care să integreze dimensiunile juridice, politice, de securitate și socio-economice, poate reduce semnificativ impactul devastator al traficului de arme la nivel global și poate contribui la edificarea unei securități internaționale mai robuste și durabile. Combaterea acestui flagel nu este doar o chestiune de aplicare a legii, ci o componentă esențială a eforturilor globale de menținere a păcii și de promovare a dezvoltării.

Bibliografie:

1. Academia Română. Dicționarul explicativ al limbii române. București: Univers Enciclopedic, 2009, p. 1087.
2. Dictionnaire Larousse. Paris: Larousse, 2021, p. 1456.
3. Le Petit Robert. Dictionnaire de la langue française. Paris: Le Robert, 2020, p. 2598.
4. Encyclopaedia Britannica. Arms Trafficking. [Accesat: 09.03.2025]. Disponibil: https://www.britannica.com/topic/smuggling
5. ONU. Protocol împotriva fabricării și traficului ilicit de arme de foc, părți și componente ale acestora și munițiile acestora. New York: ONU, 2001. Disponibil: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf

6. ONU. Tratatul privind comerțul cu arme. Geneva: Națiunile Unite, 2013. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/157193
7. OSCE. Document privind armele de calibru mic și armamentul ușor. Viena: OSCE, 2011. Disponibil: www.osce.org/files/f/documents/a/4/86597.pdf
8. Council of the European Union. Council Common Position 2008/944/CFSP defining common rules governing control of exports of military technology and equipment. Brussels, 2008. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008E0944
9. Small Arms Survey. Illicit Arms Flows: Global and Regional Trends. Geneva: Graduate Institute, 2020, p. 45-67.
10. Griffiths, H. Illicit Arms Flows to Conflict Zones. Geneva: Small Arms Survey, 2020, p. 23-89.
11. DeLay, B. Shooting the Frontier: Arms Trafficking and Power in 19th Century Americas. Yale University Press, 2022, p. 134-156.
12. United Nations Office on Drugs and Crime. Study on Firearms. Vienna: UNODC, 2015, p. 78-102. Disponibil: https://www.unodc.org/documents/firearms-protocol/UNODC_Study_on_Firearms_WEB.pdf
13. Karp, A. The Politics of Destroying Surplus Small Arms. În: Contemporary Security Policy, Vol. 30, No. 1, 2009, p. 89-108.
14. Berman, E. Managing Small Arms in Peace Processes. Geneva: UNIDIR, 2007, p. 45-78.
15. Vines, A. Combating Light Weapons Proliferation in West Africa. În: International Affairs, Vol. 81, No. 2, 2005, p. 341-360.
16. SEESAC. Regional Approach to SALW Control in South East Europe. Belgrade: SEESAC, 2018, p. 12-34.
17. INTERPOL. Illicit Arms Trafficking Report. Lyon: INTERPOL, 2021, p. 56-89.
18. Europol. Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2021. The Hague: Europol, 2021, p. 145-167.
19. Frontex. Annual Risk Analysis Report. Warsaw: Frontex, 2023, p. 78-95. Disponibil: https://frontex.europa.eu/publications/
20. Cîrlig, C.-C. EU Export Control Regime of Dual-Use Goods. Brussels: European Parliamentary Research Service, 2021, p. 23-45. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689357/EPRS_BRI(2021)689357_EN.pdf
21. Wood, B. Export Controls and Human Security. SIPRI Policy Paper, 2005, p. 12-28.
22. OSCE. Handbook of Best Practices on SALW. Vienna: OSCE, 2003, p. 67-89.
23. Geneva Declaration. Global Burden of Armed Violence. Geneva: GD Secretariat, 2015, p. 134-156. Disponibil:www.smallarmssurvey.org//sites/default/files/resources/GBAV2015-Full-Publication-ENG.pdf
24. Florquin, N.; Holtom, P. Arms Flows to Conflict Zones. În: Small Arms Survey Yearbook 2016. Geneva: Small Arms Survey, 2016, p. 201-234.